

THE SPECIFICITY OF BULGARIAN LANGUAGE EDUCATION ABROAD

Anna Georgieva

Sofia University St. Kliment Ohridski, Sofia, Bulgaria, georgieva76@abv.bg

Abstract: Bulgarian language education outside Bulgaria is realized mainly in three forms: to Bulgarian Embassies in Bulgaria with Bulgarian school programs. Bulgarian is taught as a second language in local schools or 3 hours a week in Bulgarian Sunday schools. The Ministry of Education regulates and registers over 340 Bulgarian Sunday schools abroad and finances over BGN 30 million under the project "Native language and culture abroad". Ministry of Education are prepared adapted "Curricula for Bulgarian Language and Literature Training organized abroad", in which the module "Bulgarian as a Second Language" is developed. In these programs the language competence is defined in the degrees of the Pan-European Language Framework - A, B, C. The development and approval of textbooks in Bulgarian language and literature for training abroad, but providing commensurate preparation with pupils in Bulgaria, is forthcoming.

Keywords: education, Bulgarian language, Bulgarian Sunday schools abroad

СПЕЦИФИКА НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В ЧУЖБИНА

Анна Георгиева,

Софийски университет „Свети Климент Охридски“, e-mail: georgieva76@abv.bg

Анотация: Обучението по български език извън пределите на България се реализира предимно в три форми: към Посолства на Република България по българските учебни програми, български език се изучава като втори език в местните училища, или с 3 часа седмично в български неделни училища. Министерство на образованието регламентира и регистрира над 340 български училища в чужбина и финансира с над 30 милиона лева по проект „Роден език и култура зад граница“. Приети са адаптирани „Учебни програми за обучение по български език и литература, организирано в чужбина“, в които е обособен модул „Български език като втори език“. В тези програми езиковата компетентност е определена в степените от Общоевропейската езикова рамка – А, В, С. Предстои разработване и одобряване на учебници по български език и литература за обучение, реализиращо се в чужбина, но даващо съизмерима подготовка с тази на учениците в България.

Ключови думи: обучение, български език, деца, български училища в чужбина

1. УВОД

България има ключова мисия и роля за разпространение на писмеността, знанието и запазване на националното самосъзнание на славянските народи. През 855 година братята Кирил и Методий създават славянската азбука, която се използва и до днес в над 28 държави и от над 300 милиона души.

От 1 април 2007 година *кирилицата става и третата официална азбука в Европейския съюз* след латиницата и гръцката азбука.

През 1765г. в своята „История славянобългарска“ Пайсий Хилендарски възкликва „Българино, знай своя род и език!“ и този лийтмотив отеква в съзнанието на съвременните над 3 милиона българи, разпръснати се по всички точки на света.

През 2017г. България, по инициатива на Асоциацията на българските училища в чужбина, внася в Европейския парламент „Петиция № 0224/2017 за защита на малките езици“, която дава възможност при завършване на средно образование да се полага матура по всички официални езици в Европейския съюз, наред с типичните и по-популярни „чужди езици“ - английски, френски, немски, испански и италиански език. Петицията е подкрепена с над 1707 подписа и от други евродепутати, обсъдена е от Комисията по петиции в Европейския парламент на 21.03.2018г. [8].

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Създадените възможности за свободно придвижване в различни страни, огромните мигрантски вълни, поставят въпроса за запазване на националното самосъзнание и самоопределение, дори когато човек не обитава географските територии на своята родина.

Запазването и добрата степен на владеене на родния език, който в тези условия става втори и по-малко престижен, е ключово за мултиезиковата личност и за запазване на способността да се разбира с носители на този език. Обезпечава се „възможността да се завърнеш“ в страната си по произход и да можеш успешно да се интегрираш в образователната система и на трудовия пазар.

Според статистически данни над 3 милиона българи живеят в чужбина. Над 200 хиляди, родени в чужбина деца, имат и българско гражданство. Над 99 000 български деца заедно със семействата си са напуснали България [5].

Затова от съществено значение е да бъде осигурена възможност за качествено и признавано от българските институции образование по български език извън пределите на страната ни. В чуждоезиковата среда обучението по български език е по същество обучение по втори език. Това се отчита и отразява в методиката на преподаване, обхвата и подходите за представяне в учебните материали, както и степента на усвояването на български език от учениците е в по-ниска степен в сравнение при изучаването му в българоезична среда и в българско общообразователно училище в България.

Към момента обучението по български език и литература (БЕЛ) за деца и юноши от българските общности в чужбина е организирано в следните форми:

- български училища, основани от сънародниците ни в чужбина;
- курсове по български език, инициирани от български организации;
- обучение в рамките на местни интеграционни програми, предназначени за деца от чужди национални групи;
- държавни училища в рамките на образователната система на държави с компактни български общности: Украйна, Молдова, Сърбия и Румъния [3].

Стартирането на Национална програма „Роден език и култура зад граница“ през 2009 г. и приемането на ПМС № 334 за българските неделни училища в чужбина, прието през м. декември 2011 г., стимулират в изключителна степен развитието на българските училища по света, като доведе до рязко увеличаване на техния брой и се до повишаване равнището на преподаване в съответствие с изискванията на Министерство на образованието и науката (МОН) [3]. За да се отговори на променените условия и да се регламентира дейността на българските неделни училища в чужбина, МОН въведе единен регистър на учениците и образователните институции в чужбина, които към юни 2018г са над 327 български неделни училища. От Министерски съвет е прието Постановление № 90/29.05.2018г. за българските неделни училища в чужбина, в което се упоменават изискванията за разкриване на такова училище и за признаване от МОН на завършеното в него обучение по български език и литература [9].

На работна среща „Родолубие, български език и традиции“, проведена на 3-4 февруари 2018г. във Франкфурт Германия, от Министерство на образованието и науката се подчертава, че български неделни училища (БНУ) има на шест континента [10].

Естествено техният брой е най-голям в Европа – 265 училища, заради възможността за свободно придвижване в рамките на Европейския съюз, както и традиционно големите български диаспори в тези страни – Унгария, Австрия, Германия, Испания и страни с големи български общности, признати за малцинства - Молдова, Украйна. Български неделни училища има на континентите Северна Америка (50 БНУ), Южна Америка (1 БНУ), Африка (3 БНУ), Азия (5 БНУ), Австралия и Океания (3 БНУ).

Според данни на МОН през учебната 2017-2018г финансова подкрепа в размер на над 9 милиона лева са получили следните български неделни училища, разпределени по държави (виж таблица 1).

Таблица 1. Разпределение на българските неделни училища по държави, финансирани от МОН през учебната 2017-2018г.

Държава	Брой училища по ПМС№334/2011	Брой училища по НП „Роден език и култура зад граница“	Общо
Украйна	6	57	63
Испания	45	5	50
САЩ	38	4	42
Молдова	1	24	25
Великобритания	21	3	24
Германия	15	3	18
Сърбия	0	11	11
Кипър	8	2	10
Румъния	0	10	10
Франция	7	0	7
Канада	5	3	8
Гърция	9	2	11
Италия	3	4	7
Австрия	4	0	4
Нидерландия	3	0	3
Руска федерация	3	0	3
Австралия	2	0	2
Ирландия	2	0	2
Обединени арабски емирства	2	0	2
Албания	0	2	2
Чешка република	0	2	2
Белгия, Бразилия, Египет, Израел, Китай, Кувейт, Малта, Мароко, Нова Зеландия, Полша, Турция, Португалия, Република Южна Африка, Унгария, Финландия, Швейцария	16	0	16
Словашка република, Македония,	0	4	4

Швеция, Беларус			
Общо:	190	137	327

[цит. по 10]

В тези над 327 български неделни училища в чужбина се обучават над 26 000 деца и ученици. От септември 2018г. се очаква да отворят врати 397 училища, от които 69 нови – в Норвегия, Ливан, САЩ, Сърбия, Франция, Турция, Молдова, Украйна, Гърция, Германия, Великобритания [6].

В Германия, Швейцария, Канада, Австралия обучение по български език се предлага като обучение в рамките на местни интеграционни програми, предназначени за деца от чужди национални групи [3].

През 2007 г в България се учредява „Асоциация на българските училища в чужбина“ (АБУЧ - <http://www.abgschool.org/drupal/>), която в момента е основен двигател за осъществяване на промени в държавната политика по отношение регламентиране, финансиране и признаване на обучението по български език, организирано извън страната [1]. Ежегодно се провеждат срещи с представители от всички български неделни училища в чужбина, осъществяват се обучения за повишаване професионалната квалификация и сертифициране на преподавателите. Обединените усилия на българските учители в чужбина, с подкрепа на българските национални институции, водят до признаване на обучението по български език и литература в националната образователна система в съответната държава.

Така по програмата за двуезично обучение в Чикаго (САЩ) вече 5 дни в седмицата по един час се изучава български език и завършващите ученици полагат изпит пред Департамента за езиково обучение на Софийския университет „Свети Климент Охридски“ (ДЕО - <http://www.deo.uni-sofia.bg/>) [4], като получават международно признат сертификат по Общоевропейската езикова рамка за степен на владее на български език. Българският е признат за втори език в щатите Илинойс, Вашингтон и Джорджия. Това предстои да се случи и в щатите Пенсилвания, Вирджиния, Мериленд и Денвър [7].

В България също съдейства за уеднаквяване на количеството и качеството на знанията по български език, при реализиране на това обучение в различни части на света. МОН прие „Учебни програми по български език и литература за обучение, организирано в чужбина“ за първи [12], втори клас [13], трети [14] и четвърти клас [15] и до 12-ти клас, в които е обособен модул „Български език като втори“ и в края на обучението в съответния клас се цели да се постигне езикова компетентност и владее на български език, измерими с ниво от Общоевропейската езикова рамка (първи клас – ниво А1.1, втори клас – ниво А1, трети клас – ниво А2.1, четвърти клас – ниво А2.2.) [12,13,14,15]. Вторият модул в тези учебни програми е „Български език и литература“ и предвижда и в чужбина да се изучава, заложеното в учебните програми по този предмет за обучение в България. Така се гарантира съизмеримост с подготовката на децата в чужбина, с тази, получавана в България, но с двойно по-висок хорариум – 7 часа седмично, общо 224ч. за учебната година.

В програмите за обучение в чужбина е заложен хорариум за обучение по български език и литература от 108 до 120ч. годишно [12, 13, 14, 15]. Това се налага, защото детето посещава паралелно с пълна натовареност национално училище на страната, в която в момента живее. Обучението по български език и литература се реализира в чуждоезикова среда и по-често следобед през седмицата или в почивните дни в рамките на българско неделно училище.

Въз основа на заложеното в Учебните програми за обучение по български език и литература, организирано в чужбина, предстои да се разработят учебни комплекти, в които да се отчита спецификата на овладяването му като втори език, намаленият хорариум за изучаване на това съдържание от правописни и граматически знания, да се отчита степента на сходство и различия между българския и официалния език на страната, в която детето пребивава. В същото време с тези образователни ресурси следва да се задържи и повиши мотивацията на ученика да учи родния си език, да постигне изискваната степен на езикова компетентност и да владее учебното съдържание, което е заложено и се изучава в учебниците за този клас в България.

В образователният сайт „Уча.се“ са разработени електронни ресурси за дистанционно, достъпно от всяка точка на света, учебно съдържание, с обяснения на български език и секция за обучение по български език за българи в чужбина [11].

3.ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Българският език е духовен мост за национално единение на българите, живеещи в различни точки на света, но запазващи националното си самосъзнание и родния си език. Дори далеч от историческата си родина, приели чуждо гражданство и дълго пребиваващи в чужбина, големите български общности генерират ресурс за официално признаване и отстояват правото на децата си за изучаване на български език. Степента на владеене на този приет за един от 28-те официални в Европейския съвет езици, вече се сертифицира и признава в дипломата, издадена от чуждата страна, в която пребивават и се обучават българските граждани. В същото време този сертификат се признава и за продължаване на обучението в българско учебно заведение и в университетите в България. Добрата степен на владеене на български език, наравно с чуждите езици, позволява безпроблемно адаптиране и приемане на живеещите в чужбина българи както в друга страна, така и при завръщането им в родината им. България е страната, дала на славянските народи азбука, отстояваща правото за изучаване на родния език и запазваща възрожденския патос за съхраняване на националната идентичност и култура.

Българският език обединява българите от всички части на света. И днес е така актуално стихотворението „Българският език“ на Иван Вазов:

„БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК

Език свещен на моите деди
език на мъки, стонове вековни,
език на тая, дето ни роди
за радост не - за ядове отровни.
Език прекрасен, кой те не руга
и кой те пощади от хули гадки?
Вслушал ли се е някой досега
в мелодията на твоите звуци сладки?

.....
Ох, аз ще взема черния ти срам
и той ще стане мойто вдъхновение,
и в светли звукове ще те предам
на бъдещото бодро поколение;
ох, аз ще те обриша от калта
и в твоя чистий бляск ще те покажа,
и с удара на твоята красота
аз хулиците твои ще накажа. „ [2]

Иван Вазов, Пловдив, 1883

ЛИТЕРАТУРА

[1] Асоциация на българските училища в чужбина – АБУЧ < <http://www.abgschool.org/drupal/> > (последно посещение 29.07.2018г.)

[2] Вазов, Иван. Българският език. В: © Електронно списание LiterNet, 12.06.2004, №6 (55) <https://litenet.bg/publish/vazov/lirika/polia/bylgarskiiat_ezik.htm> (последно посещение 03.04.2018г)

[3] Димитрова, Коянка. Организираните форми на обучение по български език и литература в чужбина. http://www.abgschool.org/drupal/files/doc/14/Formi_BG_език_doklad_final.pdf> (последно посещение 29.07.2018)

[4] Електронни ресурси за обучение и тестиране на знанията по български език и по чужди езици. ДЕО-СУ „Св. Климент Охридски“ <<http://bg.e-learning-deo.uni-sofia.bg/login/index.php>> (последно посещение 29.07.2018)

[5] Маринова, Евгения. 21 хил. деца са отпаднали от образователната система за година. В: Investor.bg. <<https://www.investor.bg/drugi/128/a/21-hil-deca-sa-otpadnali-ot-obrazovatelnata-sistema-za-godina-245458>> (последно посещение 03.04.2018г)

[6] Министър Вълчев: Държавата подкрепя образованието на българите в чужбина. 26.07.2018 < <http://mon.bg/bg/news/3171>> (последно посещение 29.07.2018)

[7] Патси, Сибила. В още 4 щата работят за признаването на българския език. В: BG-voice.com. 06.12.2017 <

http://bgvoice.com/articles/view/v_oshte_4_shtata_rabotyat_za_priznavaneto_na_bulgarskiya_ezik/7929/ > (последно посещение 29.07.2018)

[8] Петиция № 0224/2017 за признаване на малките езици като матуритетен език при завършване на средно образование в страните от Европейския съюз.

<<https://petiport.secure.europarl.europa.eu/petitions/en/petition/content/0224%252F2017/html/%25D0%259F%25D0%25A0%25D0%2598%25D0%2597%25D0%259D%25D0%2590%25D0%2592%25D0%2590%25D0%259D%25D0%2595%2B%25D0%259D%25D0%2590%2B%25D0%259E%25D0%25A4%25D0%2598%25D0%25A6%25D0%2598%25D0%2590%25D0%259B%25D0%259D%25D0%2598%25D0%25A2%25D0%2595%2B%25D0%2595%25D0%2597%25D0%2598%25D0%25A6%25D0%2598%2B%25D0%259D%25D0%2590%2B%25D0%259D%25D0%2598%25D0%2592%25D0%259E%2B%25D0%259C%25D0%2590%25D0%25A2%25D0%25A3%25D0%25A0%25D0%2590>> (последно посещение 29.07.2018г)

[9] Постановление № 90/29.05.2018г. на Министерски съвет за българските неделни училища в чужбина. < <http://mon.bg/bg/58>> (последно посещение 29.07.2018)

[10] Първа конференция на българските училища в Германия. Резултати и решения. 28.02.2018г. < <http://www.eurochicago.com/2018/02/konferentzia/>> (последно посещение 29.07.2018г.)

[11] Уча.се – сайт с видео уроци за различни класове и учебни предмети и по български език за българите в чужбина < <https://ucha.se/>>, < <https://ucha.se/videos/balgarski-ezik-za-balgari-v-chuzhbina/>> (последно посещение 03.04.2018г)

[12] Учебна програма по български език и литература за I клас за обучението, организирано в чужбина. Утвърдена със Заповед РД09-4901/04.09.2017г, < <http://mon.bg/bg/2082>> (последно посещение 29.07.2018)

[13] Учебна програма по български език и литература за II клас за обучението, организирано в чужбина. Утвърдена със Заповед РД09-4901/04.09.2017г, < <http://mon.bg/bg/2082>> (последно посещение 29.07.2018)

[14] Учебна програма по български език и литература за III клас за обучението, организирано в чужбина. Утвърдена със Заповед РД№09-5365/06.20.2017 < <http://mon.bg/bg/2124>> (последно посещение 29.07.2018)

[15] Учебна програма по български език и литература за IV клас за обучението, организирано в чужбина. Утвърдена със Заповед РД09-78/22.01.2018г. < <http://mon.bg/bg/2124>> (последно посещение 29.07.2018)